

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АКАДЕМІЧНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ВНЗ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

проведення науково-дослідницьких робіт з проблем кадрових ресурсів;

- розробка та внесення пропозицій щодо нормативної підтримки і стимулювання підприємств та роботодавців, які беруть участь у процесі підготовки кадрів;

- розробка, формування державного регіонального замовлення на підготовку спеціалістів.

Таким чином, значної актуальності набуває програма різнорівневої інтеграції у системі освіти та створення умов для її тісної взаємодії з ринком праці. Така програма дозволить сформулювати регіональний професійно-освітній комплекс, сконцентрувати зусилля соціальних партнерів освіти: роботодавців, служб зайнятості, органів місцевого самоврядування; а також розв'язати нагальні проблеми соціальної відповідальності педагогічної освіти у регіонах, що повністю узгоджується з основними положеннями щодо реформування освіти в Україні, а саме [5]: забезпечити в повному обсязі педагогічними кадрами навчальні заклади у сільській місцевості; запровадити моніторинг реформування освіти з метою прийняття ефективних рішень щодо подальшого вдосконалення змісту освіти та форм

її організації; забезпечити збереження і розвиток мережі навчальних закладів; систематизувати роботу щодо приведення структури підготовки професійних кадрів у відповідність із потребами ринку праці.

1. Баркасі В. В. *Формування професійної компетентності в майбутніх учителів іноземних мов: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського.* – Одеса, 2004.

2. *Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Г. Городяненка – К.: Видавничий центр "Академія", 2002. – С. 556.*

3. *Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 7.08.1998 р. №1247.*

4. *Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова 2 – 12 класи. Навчально-практичне видання. – К., "Шкільний світ", 2001. – 44 с.*

5. *Про стан, напрями реформування і фінансування освіти в Україні (Постанова Верховної Ради України від 21.06.2001 р. №2551-III).*

Лілія Кобилянська, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри загальної та соціальної педагогіки

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АКАДЕМІЧНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ВНЗ В УМОВАХ КРЕДИТНО- МОДУЛЬНОЇ ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

У статті йдеться про шляхи підвищення дидактичного, виховного, наукового, методичного потенціалу основної академічної форми навчання у ВНЗ – лекції. В умовах кредитно-модульної системи змінюються підходи до визначення її ефективності; переглядаються вимоги до змісту, структури; процесу підготовки та викладання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Вирішальне значення для економічної ефективності і конкурентоспроможності тієї чи іншої країни, забезпечення її інтелектуальної самостійності і гідного місця в сучасному світі мають наукові й технічні знання, високі моральні якості особистості, її інтелектуальний і творчий потенціал, винахідливість, ініціативність, чуття нового, здатність адаптуватися до змінних умов. Підготовка фахівців нової генерації – завдання

вищої школи, що на сучасному етапі переживає реформування на шляху інтеграції до європейського освітнього простору. Йдеться про приєднання системи вищої освіти України до Болонського процесу. Численні кардинальні зміни торкнуться, перш за все, організації навчального процесу, контролю та атестації студентів, змісту і якості освіти. Незважаючи на те, що форми навчання залишаються здебільшого традиційними (лекції, семінарські, практичні, лабораторні заняття, групові та індивідуальні консультації тощо), кредитно-модульна система організації

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АКАДЕМІЧНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ВНЗ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

навчання передбачає суттєві корективи у їх змістовому наповненні і спрямованості. Дана проблема має теоретико-практичне значення, особливо для викладачів вищих навчальних закладів, і потребує дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Форми і методи навчання у вищих навчальних закладах були предметом дослідження дидактики вищої школи постійно. Відзначимо лише праці останнього десятиліття, у яких відбито інноваційний погляд на проблему. До них відносимо фундаментальні дослідження А.М. Алексюка, В.П. Беспалька, А.В. Глузмана, О.А. Дубасенюк, В.М. Галузинського, М.Б. Євтуха, Н.Г. Ничкало, І.М. Богданової, С.С. Вітвицької, С.О. Сисоевої, З.І. Слєпкань та інших. Вартісними вважаємо й сучасні наукові розвідки російських науковців С.Д. Смірнова, В.А. Полкова, А.В. Коржусєва, Д.В. Чернишевського. Їх кількість, широта обговорюваних аспектів проблеми свідчать на користь її подальшого дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. В умовах кредитно-модульної системи організації навчання, яка надає навчально-виховному процесові необхідної гнучкості, забезпечує суттєву демократизацію та індивідуалізацію, активізує самостійну роботу студентів, значення, роль і місце аудиторних академічних занять змінюються. Викладачам необхідно перейти до концентрованих форм викладу навчального матеріалу в поєднанні з активною самостійною роботою студентів і регулярними консультаціями. Особливе “навантаження” нестимуть лекції, саме тому дослідження потребують її функцій, наукове, навчально-методичне наповнення, виховний аспект.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). З огляду на вищезазначене, дана публікація має на меті встановити дидактичний, науковий, виховний, методичний потенціал лекції, яка залишається основною формою навчання за умов кредитно-модульної її організації.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах кредитно-модульної організації навчання зменшується частка прямого, зовні завданого інформування і розширюється застосування інтерактивних форм та методів повноцінної самостійної роботи студентів під керівництвом викладача. Модульна організація змісту навчальної дисципліни менш за

все є механічним перенесенням розділів програми до навчальних модулів, оскільки вимагає серйозної, аналітико-логічної роботи над змістовим наповненням дисципліни, структурування її як системи, а не довільного конгломерату наукової інформації. Крім того, необхідно виділити генеральні наскрізні світоглядні ідеї певного курсу, на розкриття і засвоєння яких спрямований кожен модуль. Засвоєння модуля розпочинається оглядово-установчою лекцією і у процесі подальшого вивчення навчальної дисципліни роль та значення лекції продовжує залишатися важливим. Постає питання про вимоги до сучасної лекції у ВНЗ, її потенційні можливості і реальні проблеми в умовах кредитно-модульної організації навчання.

Відомий російський учений Д.В. Чернилевський безапеляційно проголошує: “...прийшов час усвідомити, що лекція як аудиторна форма навчання є найбільш неефективною серед інших форм навчання студентів у вищій школі” [5, 140]. Дозволимо собі не погодитися з таким формулюванням, тим більше, що й сам учений у своїх працях детально розкриває дидактичні функції, види лекцій, обґрунтовує значення стилю викладання та стилю спілкування, притаманних лекції. Безперечно, лекція має суттєві недоліки, серед них – монологічність викладу матеріалу, доволі слабкі можливості оперативного контролю з боку викладача за процесом засвоєння навчального матеріалу, обмеженість у реалізації індивідуального підходу. Разом з тим необхідно намагатися зробити лекцію “формою спільного думання вголос” [4, 83], вона повинна ініціювати питання і бажання знайти на них відповіді.

Лекція як основна організаційна форма навчання у ВНЗ водночас є засобом управління пізнавальною діяльністю студентів для розв'язання певних дидактичних завдань та засобом здійснення спільної діяльності викладача і студентів, спрямованої на досягнення цілей навчання, розвитку, виховання та професійного становлення студентської молоді.

Лекція вказує студентові на основні шляхи здобуття знань, здійснення усіх інших форм і видів навчання у ВНЗ, саме тому її значення – неоціненне. Вона виконує три основні функції: інформаційну (подає необхідний навчальний матеріал), стимулюючу (активізує, збуджує інтерес до певної проблеми), виховну і розвивальну (дає оцінку явищу, розвиває мислення). Крім того, виділяють орієнтувальну, роз'яснювальну і переконувальну функції [3, 166]. Характерною особливістю лекції є її діяльнісна основа, яка виражає бінарну природу навчання. Бінарність

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АКАДЕМІЧНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ВНЗ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ

навчання – не механічне поєднання діяльності викладача і студента, а їх взаємна детермінація.

У практиці вищої школи розповсюджені такі види лекцій: лекція-бесіда (діалог з аудиторією), лекція-дискусія, лекція з розбором конкретних ситуацій, лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку, лекція-консультація [1, 137 – 139]. С. Смірнов залежно від обраних критеріїв виділяє такі види – за метою (навчальні, агітаційні, виховні, просвітницькі, розвивальні); за науковим рівнем (академічні, популярні); за дидактичними завданнями (ввідні, поточні, заключно-узагальнювальні, настановчі, оглядові, лекції-консультації, лекції-візуалізації); за способом викладу матеріалу (бінарні або лекції-дискусії, проблемні, лекції-конференції) [3, 166].

Дидактичний потенціал лекції розкривається, з одного боку, в ознайомленні студентів з основним змістом, принципами, закономірностями, головними ідеями, а з іншого – у спрямуванні їх у напрямку подальшої самостійної роботи. З цих позицій лекцію характеризують як одну з “важких” форм навчання, пасивну форму роботи, однак змістовна, досконала лекція здатна бути активним методом навчання і виховання студентства. В органічній єдності з дидактичними завданнями перебувають і виховні, про реалізацію яких викладач не має права забувати. Виховне навантаження на лекції несе як її зміст, спрямований на формування наукового світогляду, певних моральних переконань, так і зовнішня сторона проведення, насамперед – особа викладача.

Лектор виступає одночасно у декількох ролях – оратора, вченого, педагога, психолога, що слід враховувати у процесі планування, підготовки і читання лекції. Саме тому структура лекції, особливо яскравий, емоційно поданий вступ, здатний створити позитивний фон, налаштувати студентів на роботу. Лекційний матеріал слід уважно відбирати, виносити на обговорення лише найважливіші у змістовому й структурному значенні наукові знання, засвоївши які студент розумітиме перспективу подальшої самостійної роботи.

Викладання – не ремесло, не професія, а спосіб життя. Той, хто обирає його для себе, повинен постійно навчатися сам, удосконалювати свою педагогічну майстерність, розширювати власний кругозір, знання у споріднених науках та галузях знань; вести активну діяльність.

Проектуючи і конструюючи майбутню лекцію, викладач має орієнтуватися не на власні відчуття, а на студентів, певним чином прогнозувати можливий хід їхніх думок, пізнавальні бар'єри, що

можуть виникнути у кожному конкретному випадку. Варто враховувати, що викладачеві відома “істина”, яку він намагається донести до студентів, однак вона може бути не очевидною для них, складною, тому для її усвідомлення слід створити емоційний фон пошуку рішення, дібрати спеціальні “ефекти” (здивування від неочікуваного результату, захоплення від оригінальних фактів чи ідей тощо). У лекції суттєвою є й заключна частина, яка, з одного боку, підсумовує, узагальнює усе сказане, створює логічний місток до наступних тем, а з іншого – збуджує пізнавальну активність студентів, самостійний пошук, на чому акцентується особлива увага при кредитно-модульній організації навчання.

Підготовлена і професійно прочитана лекція передбачає творче спілкування викладача зі студентами, пізнавальний та емоційний ефект якого значно вищий, ніж при самостійному опануванні навчального матеріалу. В цілому вона передбачає діловий характер спілкування, який визначається як дидактичне спілкування [5, 137]. Воно характеризується оптимальністю вимог, педагогічним оптимізмом, емоційним відгуком, формуванням колективних форм стосунків студентів у навчальному процесі, створенням у колективі атмосфери емоційної напруги, що приводить до успіху, утвердження мажорного стилю життя, емоційною контактністю відносин викладачів і студентів.

У дидактиці вищої школи склалися загальні методичні вимоги до лекції у ВНЗ, які є актуальними і в умовах кредитно-модульної організації навчання. До них належать: вмотивованість актуальності навчального матеріалу; науковість та інформативність; доказовість та аргументованість; наявність достатньої кількості яскравих і переконливих прикладів; емоційність форми викладу, оптимальний темп й виокремлення навчального матеріалу, який слід законспектувати; активізація розумової діяльності студентів; використання аудіовізуальних дидактичних засобів та сучасних інформаційних технологій [2, 120].

Підвищена увага лектора повинна бути спрямована на лекції для студентів-першокурсників. У них важливий як чітко визначений обсяг навчального матеріалу, сформульовані вимоги до опанування певною навчальною дисципліною, розвиток навичок ведення конспекту, вміння слухати, так і створення сприятливих умов для навчальної діяльності, так званого “коефіцієнту взаємності”, який передбачає з боку викладача демонстрування доброзичливості, педагогічного терпіння,

